

JEDNODUCHÉ STROJE VE VELKÉM

Jednoduché stroje se vyznačují tím, že sice přidají práci, ale umožňují pracovat menší silou. Díky zážitkům ze „science center“ vím, že by žáci měli mít zkušenost s jednoduchými stroji ve velkém provedení.

Kladku a kladkostroj si žáci účinně vyzkouší díky přetahování kladkami, které jsem popsal dříve v samostatném článku.

Další tři druhy jednoduchých strojů (nakloněná rovina, páka a hydraulický lis) jsou popsány níže. Variace na páku a na nakloněnou rovinu (tj. vrátek a šroub) jsou popsány samostatně.

1. Nakloněná rovina

Pokud je ve škole šikmý úsek podlahy, testuje se nakloněná rovina snadno pomocí kolečkové židle nebo skateboardu.

Dobrovolníka na skateboardu táhneme „do kopce“. I když ho v rukách nezdvihneme (na to je příliš těžký), po nakloněné rovině ho snadno vytlačíme nahoru.

Pokus lze doplnit výpočtem. Dobrovolníka i se skateboardem zvážíme (v našem měření 50 kg) a sklonoměrem určíme náklon roviny (4°). Pomocí závěsných vah (pružinových nebo digitálních) táhneme dobrovolníka po rovině (12 N). Na malém sklonu můžeme předpokládat, že třecí síla je na nakloněné rovině i na vodorovné podlaze stejná).

Ze známé hmotnosti, sklonu a třecí síly určíme sílu, kterou bychom ho měli táhnout „do kopce“ (na malém sklonu můžeme předpokládat, že třecí síla je na nakloněné rovině i na vodorovné podlaze stejná).

V našem případě dává výpočet hodnotu 46 N . V experimentu byla změřena síla 48 N .

2. Páka

Pro demonstrační páku je vhodný hliníkový žebřík. Běžně pokus předvádím na demonstračním stole, v posilovně je nafočen pouze z prostorových důvodů.

Vyberu si nejmenšího žáka ve třídě a zdvihnu ho rukama do vzduchu. Poté ho vyzvu, aby on zdvihnul mě. Pomocí žebříku to zvládne bez problémů.

Dvojzvratná páka

Jednozvratná páka

3. Hydraulický lis

Pro demonstrační hydraulický lis doporučuji použít termofoor nebo plastový sak z tzv. „bag in box“ - prodává se v nich víno nebo mošty.

K pokusu kromě saku
potřebujeme ještě
pevnou desku a PVC
hadici.

Do ventilku se provrtá otvor,
do něj se zatlačí PVC hadice
tak, aby těsnila. V případě
netěsnosti je možné hadici
do víčka zalepit tavným
lepidlem.

Sak uzavřeme víčkem s hadicí
a nahoru položíme desku.

Dobrovolník si stoupne na
desku. Fouká do hodičky -
dokáže zdvihnout sám sebe.

